

gyaló helyeit, megjegyzi, hogy a Szabács viadaláról való ének eredetiségét illetően nem ártott volna az irodalomtörténész HORVÁTH JÁNOS hamisítványt sejtő gyanakvásával szemben határozottabban állást foglalni. Az ősi epikus stílus maradványaiul felhozott Pannónia megvételeéről írt énekre vonatkozóan megjegyzi, hogy e versben a németek szerepeltetése nem kései átcsérelés, mert hiszen adatok szerint is a magyarság nagy csatája Pannóniáért 907-ben Pozsonynál a magyarok és a bajorok között folyt le. Továbbá az, hogy Csáti Demeter Veszprémet lengyelnek mondja, — amely nevét valóban Szent István leányának Boleszló lengyel fejedelemtől származó Beszprem nevű fia után kapta — szintén arra mutat, hogy az énekek még ezek a látszólag átköltött részei is ősi, történeti reminiszcenciákat tartalmaznak.

KLANICZAY TIBOR

Kifogásolta szerzőnek a stílusra vonatkozó azon általános jellegű elvi megállapítását, hogy „az irodalmi stílus és általában a stílus minden körülmények között felépítmény, tehát teljes egészében függvénye az egyes korok társadalmának: a társadalom változó izlésének, művészi törekvéseinek megnyilatkozása nyelvi téren”. Opponens szerint általában a stílus nem tekintendő felépítménynek, noha igaz, hogy függvénye az egyes korok társadalmának. Bármely írásnak, sőt az élőbeszédnek is megvan a maga stílusa, s eszerint beszélhetünk hivatali, zsurnaliszta, tudományos, magán-level stb. stílusról. Horváth talán nem is gondolt ezekre a stílusnemekre, hanem csak ezek egyike, a művészi irodalmi stílusra. Ez esetben, csak a fogalmazás nem volt pontos. Opponens javasolja, hogy az „irodalmi stílus” meghatározás helyett, — megkülönböztetésül az olyan stílus kategóriáktól, mint a klasszicizmus, romantika, realizmus stb. — helyesebb volna az „irodalmi alkotások nyelvi stílusa” kifejezést használni. De még ebben az értelemben is csak erős megszorításokkal érvényes Horváthnak a stílus felépítmény jellegére tett megállapítása. A nyelvi stílus egyes elemei — opponens szerint — csak akkor és olyan mértékben válnak a művészi felépítmény részeivé, amikor és amilyen módon részt vesznek a művészi ábrázolásban, a mondánivaló művészi kifejezésében, a valóság művészi tükrözésének megvalósításában. A prózaritmus és a prózarím bizonyos esetekben, más tartalmi tényezőkkel együtt tölthet be ilyen funkciókat, (pl. a prózarím a Zoerard legendában) pusztán jelentkezésük általában a szövegben azonban még nem utalja e stílusnemeket a felépítményszerű jelenségek körébe, minthogy önmagában a versritmus és rím sem merítheti ki a művészi felépítmény fogalmát. Mindez azonban még így is csak a szépirodalmi jellegű művekre vonatkozik s egyáltalán nem áll a tudományos jellegű teológiai és jogi szövegekre. Horváth e műveket jogosan vonja be ugyan vizsgálatának körébe, az azonban már opponens véleménye szerint nem jogosult, hogy szerző ezek stílusát a művészi felépítmény részeként tekintse. E művek stílusa alapján ugyanis legfeljebb Árpád-kori írástudóink kulturális színvonalára, de semmi esetre sem Árpád-kori irodalmunk művészi színvonalára következtethetünk. Horváthnak Árpád-kori íróink ideológiai tudatosságát bizonyítgató érveléseit kissé erőltetettnek érzi. Nem tartja hihetőnek, hogy pl. első gestánk írója pusztán ideológiai óvatosságból kitért volna az eredet-monda és az Álmos-monda lejegyzése elől, hiszen e két mondában az ősi totemisztikus elemek ekkorra már elhalványultak, másrészt gestairóink

a magyarság eredetére vonatkozóan a néphagyományon kívül nem is található más forrást. Legfeljebb a nórablás mondája támaszthatott némi akadályokat a lejegyzés elé, de Horváth érvelésével itt sem látja megdöntöttnek Györffy Györgynek az eredetmonda XI. századi feljegyzését bizonyító állításait. Az ideológiai tudatosság elvének eltúlzását látja opponens továbbá abban is, hogy Anonymus a népi epikai formai elemek felhasználásával az általa képviselt új történeti, társadalmi felfogást akarta hitelesíteni. Úgy szintén nem érzi meggyőzőnek Horváthnak a kisebb és nagyobb István legenda ellentétes szemléletét magyarázó fejtegetéseit sem, azt t. i., hogy a kisebb legenda tudatosan polemizál a nagyobb legenda írójával, s hogy a „Pegazus forrásától megittasodva a Parnassuson álmodozott” kifejezés a nagyobb legenda írójára vonatkozik.

Opponens harmadik ellenvetése Horváthnak a Gesta Ladislai regis és a népköltészet viszonyáról tett megállapításaira vonatkozott. Túlzottnak tartja szerző krónikaírói tudatosságot feltételező következtetéseit olyan krónikarészekkel kapcsolatban, ahol ezek a feudáliskori hősi epika jellegzetességeiként is felfoghatók. (Pl. a krónikaíró magatartása a Salamon-pártiakkal szemben; a váci egyházalapítás mondája.) Bár opponens sem tartja mindenben bizonyítottnak NÉGYESSYNEK egy nagyobb Árpád-kori kompozícióról vallott felfogását, de éppen Horváth vizsgálódásai alapján úgy látja, hogy ez a kérdés nem tekinthető lezártnak. Bélának a pomerán herceggel vívott párbajáról megjegyzi, hogy ez a rész szerkezetileg nem illeszkedik szervesen Miklós püspök művébe, akinek mint Endre történetírójának nem lehetett célja egy a Béla életével kapcsolatos epizód hangsúlyozott megörökítése. Valószínűnek tartja, hogy ezt a fejezetet a Kálmán-kori szerző iktatta be elődje művébe.

A továbbiakban opponens az egyes krónikaszövegeknek Horváth vizsgálódásai következtében előállott új genealogikus összefüggéseivel foglalkozott. Rámutatott arra, hogy szerzőnek a stíluskritika módszerével elért kiváló eredményei megzavarták az egyes krónika-szerkesztések létrejöttére vonatkozó eddigi ismereteinket s ezáltal különösen a Budai és a Képes krónika családja közötti különbségből eredő tisztázatlan kérdések egész sora áll elő.

Nem tudja elfogadni Horváthnak azt az állítását sem, hogy Ákos mester hiányt pótol az I. Istvánra vonatkozó fennmaradt krónikarészek megírásával. Valószínűbbnek tartja VÁCZY PÉTER fejtegetését, aki szerint I. Istvánról eredetileg más állt a krónikában, mint amit ma ott találunk s hogy a XIII. században az Istvánra vonatkozó részt tendenciózusan átírták.

HORVÁTH JÁNOS

Az opponensi vélemények elhangzása után id. Horváth Jánosnak a könyvvel kapcsolatos írásban benyújtott megjegyzéseit Bóka László olvasta fel. E nagyon elismerő, meleghangú hozzászólást, amely egész tudományosságunk szempontjából úgyszólván fejezetről fejezetre méltatta a könyv jelentőségét és eredményeit, nem tartjuk szükségesnek itt részletesen ismertetni, mivel ez azóta a MNY. 1954. évfolyamában (3–4. sz. 234–242. l.) teljes szövegével megjelent s a tájékozódni kívánó olvasó részére könnyen hozzáférhető. Kritikai, ill. kiegészítő észrevételeit azonban a következőkben tudjuk röviden összefoglalni.

Első megjegyzése az 1037-i bakonybéli oklevél hamisításának, átírásának idejével kapcsolatos. Alaptalannak tartja szerzőnek az oklevél